

Nalunaarusiaq:

Angalluni ilinniartitsineq 2007

Tapersersuisut:

Knud Højgaards Fond

NunaFonden

**Hanna A Hansen aamma Erik Torm
November 2007**

Aallaqqaasiut

Angalalluni ilinniartitsineq suliniutaavoq maanna ukiut sisamassaanni Uummannap nunaqarfinti naammassineqartartoq. Matumani nunaqarfittisamat sammineqarput: Niaqornat, Ikerasak, Illorsuit Nuugaatsiarlu.

Nalunaarusiammi quppernerni tulliuttuni suliniummi ukioq manna ingerlatanik naatsumik allaaserisaqarlunilu naliliisoqarpoq.

Siusinnerusukkut nalunaarusiat uani takuneqarsinnaapput www.fleksibelskole.dk

Statsministerip Nunatta aningaasaqneranut siunnersuisartutut ataatsimiitaliaata 2006-imi septembarimi Uummannap Kommunea tikeraarpaa tamatumunngalu atatillugu ataatsimiitaliaq Ikerasammunut tikeraarpoq, tassani angalalluni ilinniartitsinerup tassani atuarfimmun ilinniartitsisunullu qanoq kinguneqarsimanera suliatigut takuniarlugu. Tamanna suliniutip ingerlaannarnissaanik ataatsimiitaliap siulittaasuata professor Christen Sørensenip kaammattuuteqarneranik kinguneqarpoq. Taassuma tunngavilersuataa kaammattuuteqararluni allagaqarnermi kingorna atuarneqarsinnaasumi allassimavoq.

Christen Sørensenip kajumissaarinera kaammattuineralu tunuliaqutaralugit nunaqarfinti atuarfinni aqutsisut angalalluni ilinniartitsinerup ingerlaannissaannut aningaasaateqarfinnut aningaasanik qinnuteqarput, kiisalu T&H FleksibelSkole v/Hanna A Hansen og Erik Torm qinnuigaat suliniummut siuttutut sisamassaannik angalaqqullugit.

Siullermik Uummannap Kommuneani Meeqjanut Kultureqarnermullu Ingerlatsivik ingerlatsivimmullu pisortasimasoq Kunuunnguaq Fleischer suliniummut suliniuteqqaartuupput, ukiulli ingerlanerini tamanna aningaasaateqarfinnit namminersortuniillu tapiissutinik aningaasalorsorneqarnerulerpoq kommune aningaasaqarnikkut periarfissakimmat.

Suliniut maanna sisamassaannik iluatsittumik naammassineqarpoq peqataasullu, minnerunngitsumilli aningaasaateqarfittisuliniummut tapersiisimasut, tassa Knud Højgaards Fond ukiuni pingasuni tapersiisarsimasoq aamma Nunafonden matumani tapersiisoq qutsavigissallugit pissutissaqarpoq. Tamatuma saniatigut T&H FleksibelSkole nammineq aningaasaatiminik akiliilluni suliniummut tapersiisimavoq.

Uummannaq, ulloq 30. november 2007

Mathias Therkelsen, Niaqornat

Lars Therkelsen, Ikerasak

Marie Møller, Illorsuit

Barbara Strøm-Baris, Nuugaatsiaq

Hanna A Hansen aamma Erik Torm, T&H FleksibelSkole

28. feb. 2007

Aningaasaateqarfinnut.

Nunaqarfinni Nuugaatsiami, Illorsuarni, Ukkusissani, Ikeraasammi Niaqornanilu suliniutip "angallalluni ilinniartitsinerup" nangeqqinnejarnissaanut naammassineqarnissaanullu kaammattuineq.

Det rådgivende udvalg vedr. Grønlands Økonomi-mut ukiorpassuarni siulittaasutut takunngitsoorsinnaasimannigilara ilinniartitaaneq Kalaallit Nunaata siunissaanut qanoq pingaaruteqartiginersoq. Tamanna ilaatigut ataatsimiititaliap 2000-imi nalunaarusiamti ilinniartitaanermut tunngasunik immikkut suliarinninnissamut saqqummiinneranut tunuliaqtaavoq. Malitseqartitsinissaq aamma isumaliutigaarput maannamulli Atuarfitsialak aqqutigalugu atuarfinnik aaqqissusseqqinnerup naammasseqqaarneqarnissa tunngavigalugu.

Kalaallit Nunaat pillugu immikkut saqqummersitamut: "Grønlandsk økonomi – utopi, realiteter og nordatlantisk sammenligning" piffissap siviktsuararsuup ingerlanerinnaani Samfundsøkonomien-imi tamanut saqqummiunneqartumut ilanngussanni tamanna tunngaviunerusumik erseqqissarpala. Taanna innersuussutigaara.

Tamatuma saniatigut atuagassiami Uummannaq sammineqarnera nalaatsornerinnaanngilaq. 2006-imi septembarip aallartinnerani ataatsimiititaliaq Uummannamiippoq minnerunngitsumik atuarfeqarnermut tunngasuni suliniutit malittarinissaat pillugu kaammattorneqarnerput pissutigalugu. Uummannaq illoqarfittaata saniatigut nunaqarfimmut Ikarasammut tikeraarpugut. Misigisarujussuovoq, pingaartumik sumiiffinni marlunni taakkunani atuarfiup pisortai piumassusilerujussuunerat ilinniartitsisullu piumassusilerujussuunerat maluginngitsoorsinnaannginnatsigu. Misigisaq taanna pissutigalugu Uummannamik takorluuineq aallaavigalugu atuagassiorpunga.

Qulaani allassimasut naapertorlugit suliniut taanna kaammattutigilluinmarsinnaavara, tassami Uummannaq eqqaani inuusuttut atuarnerannut aningaasalersuinerup kalaallit nunaanni inuaqatigiinnut iluaqtaasorujussuanngorsinnaanera ilimanaateqartorujussuummat – aammalu Kalaallit Nunaata sinneranut sammivilisiinnaalluni.

Atuagassiaq: "Grønlands økonomi – utopi realiteter og nordatlantisk sammenligning" ilanngullugu nassiuppara.

Ikinngutinnersumik inuullaqqusillunga

Christen Sørensen

Det rådgivende udvalg vedr. Grønlands Økonomimut siulittaasoq
Professor, Syddansk Universitet: Odense

Niaqornat

Ulloq 16. - 23.oktober 2007.

Tunuliaqutaa

Siornatigut marloriarluta Niaqornaneereerpugut, 2004-mi 2005-imilu. Ukioq kingulleq aamma takkunnissarput kissaataagaluarpoq piffissalersuinermulli naleqqussarneqarsinnaasimanngilaq. Tamanna ajornakusoortarpoq.

Atuarfik klassinut marlunnut avinneqarsimasunik qulingiluanik atuartoqarpoq. Atuartut minnerit 3.-4. klassit atuartullu annerit 5., 6., 8. aamma 9. klassit.

Atuartitsisut marluupput aappaa ilinniarsimasoq Nuummeersoq. Aamma atuarfiup aqutsisoraq.

Atuarfiup aqutsisua avataanit ikiorserneqarnissamut/ilitsersorneqarnissamut ammasorujussuuvoq. Suliatigut avinngarusimasutut misigisimavoq aammali oqaatsit danskisut tuluttullu atornissaannut tunngatillugu. Atuartitsisulli marluk akornanni suleqatigiinneq ingerlalluarpoq atuarfillu inuiaqatigiinnguani ingerlalluarpoq. Maani inuusuttunut klubbeqarpoq, utoqqalinersialinnut klubbeqarluni, ass. atuarfimmi juullerpalaartitsinermut, seqinertaarnermut, sisorarfissionermet il.il. atatillugu piffissaaleraangat ataatsimut aaqqissuussisoqartarluni.

Peqqusummut nutaamut 2003-meersumut atatillugu atuartitsinermi, angajoqqaanik suleqateqarnermi allaffissornikkullu suliassatigut suliassat nutaat pillugit siusinnerusukkut ikiuuttarpugut.

Suliassaq

Matumanit atuartitsinermi ikiuunnissaq sammineqarpoq.

Atuartitsissutit ilinniartitsisut atuartitsinermi atussallugit sapigaat pineqarput. Atuartitsissuterpassuit ilitsersuuterpassuillu danskisuujupput. Atuarfiup aqutsisua danskisut oqalulaarsinnaavoq ilinniartitsinikkulli ilitsersuutit danskisuut atuaruminaatsillugit. Ilinniartitsisup aappaa kalaallisuiinnaq oqaluttuullunilu atuartarpoq, danskisulli paasingaatsiartarpoq.

Suliassaq ima nipeqakkajuttarpoq: "Atuartut atuaqatigiaanit arlalinneersut oqaatsit sapikkakka atorlugit qanoq ilinniartissavakka?"

Danskisut atuartitsineq 1. klassimit tuluttullu 4. klassimit aallartittarpoq.

Tamatuma saniatigut ikorsiissutit, isumassarsiat allalluunniit tamarmik tikilluaqquusaapput, aamma suliaqarfinnut allanut sammigaluarpatluunniit. Pingaartumik pinngortitalerinermet tunngatillugu

kissaatigineqarsimavoq, maannalu aaqqissuunneqareerluni Uummannamit pinngortitalerineq pillugu siunnersorti sap.ak. 44-mi tikeraarnissaa.

Atuartitsineq ilitsersuinerlu

Sap.ak. ingerlanerani ullut tamaasa atuarfiliartarpugut (aamma arfinningornikkut atuartitsisoqartarpoq) atuartitsinermi atuareernerullu kingorna.

Atuartut ilisarisimalerniarsaraavut, atuartitsissutit misissorlugit ilinniartitsisullu oqaluullugit.

Ilaatigut danskisut, tuluttut pinngortitalerinermilu maligassiuilluartumik atuartitsisarpugut, atuarfimmi periarfissat tunngavigalugit.

Meeqcat inersimasullu ammasorujussuupput.

Ilitsersuutaasunik programiliorpugut atuartitsissutit periarfissallu pigineqartut tunngavigalugit malikkuminartunik.

Nutaanik pisiortornissamut siunnersuuteqarpugut kiisalu kalaallisoortitsinermut atatillugu periarfissat qimerluulaarlugit.

Atuarfik DTU-mi Institut for Arktisk Teknolog suleqatigalugu seqinermit kiassarneq pillugu suliniummut peqataavoq. Professor Arne Willumsen isumaqatigiissuteqarfingereerlugu tikeraarnitsinni uuttuitip qanoq ikkunneqarnissaanik, ingerlanneqarnissaanik ingerlaavartumillu nalunaarutigineqartarnissaanik ilitsersuivugut.

Naliliineq

Naliliinermi tulliuttumi atuarfiup aqutsisua oqarpoq oqaatsinik atuartitsissutissatut ilinniarsimangnisamini atuartitsinermi ilitsersorneqarneq, kiisalu oqaatsinik allanik atuartitsinerup qanoq pilersaarusrorseqartarnera naammassineqartarneralu suliarineqarnersoq takullugu ikiutaasimaqisoq.

Ataatsimut isigalugu sorianut tunngasunik ilitsersuisunik avataanit akuttunngitsumik tikeraartoqartarnissa, kiisalu ataatsimut ajornartorsiutit eqqartorneqarlutillu aaqqinneqarfingisartagaannik ass. qaammatikkuutaartumik telefonikkut ataatsimiittarnikkut kommunimi atuarfinnik aqutsisut allat attaviguarneqartarnissaat pisariaqartinneqarpoq. Kiisalu atuarfiup aqutsisuata erseqqissaatigaa sap.ak. tamaat maaniinnerput atuarfimmum iluaquutasimasoq, meeqcat taamaallillutik ilikkarmatigut atuartut ilinniartitsisullu suleqatigilluarnissaannut piffissaqarlularluni.

Ikerasak

Ulloq 25. oktober - 2. november 2007.

Tunuliaqutaa

Ikerasak kommunimi nunaqarfiiit annersaraat taamaalillunilu atuarfiit annersaralugu 50-it missaannik atuartulik.

Oqartoqarnera malillugu aalisarnermut periarfissaqarluarnera pissutigalugu nunaqarfik kisiartaalluni siumukarpoq, tamatumalu aamma kinguneraa kommunip sinneranit atuartut nutaat atualertarnerat. Atuarfik sisamassaannik tikeraarparput, peqqusummullu nutaamut tunngatillugu, kiisalu atuartitsinermut ilinniartitsisut namminneq ataatsimut anguniakkiornermik sulinerannut – malinninnerannullu tunngatillugu ineriertornissamut tamatigut ammasumik piumassuseqartumillu tikilluaqquneqartarpugut. Isumarput malillugu iluatsilluarpoq.

Ukioq kingulleq ilinniartitsisut arfineq marluupput maanna arfiniliinnaallutik. Tamatuma illuatungaaniq qaangiittuungaatsiarluni atuartoqartarpooq. Ilinniartitsisut ilaat ilinniarsimannngilaq. Ukiopassuarnili klassit minnerit suliffigisimavai taamaalilunilu tamatumani misilittagaqarluarluni. Ataatsimut isigalugu ilinniartitsisut imminnut isumassarsiullaqqippuut taamaattumillu atuartitsineq assigiinngiaartarluni piginnaasaqarfiullunilu. Tiimit tamarmik atuartut angorusutaannik sunikkullu pissuserissaernerannik attassinissamik atuarfimmi pingaartitat sammillugit aallartinneqartarput. Ukioq kingulleq tikeraarnitsinni tamanna aallartinneqarpoq tamannalu atuartut pissusaannut piginnaasaannullu tupinnartuliatungajalluinnaq sunniuteqarsimavoq! Ilinniartitsisoqatigiit paaseqatigilluarsinnaavavut ataatsimoorlatalu aaqqiissutissanik nassaarsiullaqqippugut.

Suliassaq

Atuarfiup aqutsisuata maanna tikeraarnissamut kissaatigineqartut mailikkut nassiuppi: Atuartitsinermik – tassunga ilangullugu suliatiqut assigiinngitsutigut suliniutinik, ilinniartitsisut suliatiqut suleqatigiinnerannik suleqatigiinnermillu pilersitsinermik ukiumoortumik pilersaarusrorneq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugu pilersaarusrorneq.

Ullormi suliffiusumi siullermi ataatsimiinnermi pilersaarusrorfiusumi aamma naqinnernik ilisarinissinnaannginnermut/dysleksimut pissutaasartut/naleqqat pillugit saqqummiussisoqarnissaa kissaatigineqarpoq.

Atuartut ataasiakkaat malittarineqarnissaat imaluunniit pitsaanerusumik atuartitsinissamut ilitsersuinissaq siunertaralugu atuartitsinermi peqataanissarput ilinniartitsisut arlallit kissaatigaat.

Atuarfiup aqtsisua kingusissukkut ilaaqquppoq, Comenius-imik suliniuteqarnermut atuarfiup ukiuni tulliuttuni peqataaffigisassaanut atatillugu Madridimiissimanini pissutigalugu.

Atuartitsineq ilitsersuinerlu

Pilersaarusiorfiusumik ataatsimiinneq tunuliaqutaralugu ilinniartitsisut ilaasa (tallimaasunit sisamat) peqataanissatsinnik kissaateqartut atuartitsineranni malinnaavugut.

Klassit ilaat ukiap ingerlanerani sap.ak. pingasuni Danmarkimiissimavoq, kiisalu danskisut tuluttullu siuariarsimanertik tullusimaarutigalugu. Atuartut siusinnerusukkut tikeraarnitsinnit nalungilaatigut taamaammallu attaveqatigiilluartoqarpoq. Ajornartorsiutit ilagaat atuartut nutaat taamatulli piginnaasaqanngitsut. Piffissap ilaani assigiinngiaartitsinissaq holdinulluunniit allanut inissiinissaq eqqartorparput.

Tamatuma saniatigut klassini allani assigiinngiaartumik atuartitsisarneq pillugu siunnersuisoqarpoq ilinniartitsisulli sapinngilaat. Takuneqarnissartik kiisalu iliuutsimik isumaliutigilluagaanerannik piginnaaffiunerannillu uppernarsaaffiukkajunnerusartumik oqaaseqarfingineqarnissartik pisariaqartinneruaat.

Suliassap nalunarnerpaartaraa pilersaarusiornertaa. Ilinniartitsisut tamarmik ukiumoortumik pilersaarusiortarnissaannik kissaateqarneq klassini ataasiakkaani atuartitsinerup qanoq atajuartinneqarnissaanik isumaliuteqarnermit pilersimavoq, ukiullu atuartitsiviusup naanerani atuarsimasassanik taaguisoqartarnissaa isumaqatigiissutaavoq. Taamaaliorinkut ilinniartitsisunngorlaajusinnaasoq "tunngavissanik" periarfissinneqarsinnaavoq.

Aaqqiissut aqquissiuunneqarpoq suleqatigiilluarnitsinnillu aamma taanna angusaalluni. Ilinniartitsisut pineqartunik ilikkagaasunik pineqartunillu piffissamut tulliuttuniittunik takunnilertorsinnaanerisa attanneqarnissaannut ajornanngitsumik pilersaarusioriaatsimik nassaarpugut. Tamatumunnga peqatigitillugu pilersaarut atorlugu suliatigut assigiinngitsutigut sammisanik ilinniartitsisut sisamat akornanni trinikkuutaartumik imaluunniit klassikkutaartumik suleqatigiinnissamik siunertaqartunik nassaarnissaq periarfissilluarneqarpoq.

(Suliatigut assigiinngitsutigut) suleqatigiinnissamut periutsit assigiinngitsut nassuaatigaavut, taamatullu aamma pilersaarusiornermik sulinermi ukiumut ingerlariaatsimut siunnersuuteqartoqarluni.

Teambuilding sivikitsuinnarmik sammivarput. Atuarfik ingerlalluartutut misigaarput, anguniakkiullaqqimmata **aammalu** aalajangiussaminnik malinnillaqqillutik. Misigisat angajoqqaanik suleqateqarnermi atuartut piginnaasaat pillugit pitsasumik oqaaseqarfingineqartarfitik arlaleriarlugit innersuussutigisarpaat, aap ataatsimut isigalugu suliaminnut ataqqinninnermut tunngasut – taamaattumillu suleqatigiinnermik nuannersumik misigisarpassuaqarpoq. Taama isumaqarpugut! Soorunalimi aamma periarfissat tamatuma saniatigut atorneqarsinnaasutut isigisavut malugeeqquavut.

Dysleksi/naqinnernik ilisarinnissinnaannginnej piginnaasaqarfinginngilarput, Danmarkimili attaveqaataalluartut ikiortigalugit atuartitsissutiminernik paassisutissanullu linkinik pitsasunik katersuivugut, kiisalu atuarsinnaanermik ilinniarnermi tunngaviusut ilaat pillugit naatsumik saqqummiilluta. Tamatuma saniatigut ukiumi atuarfiusumi siullermi atuarsinnaanermik ajornakusoortitsinermut ersiutaakkajuttartut ataasiakkaat sammineqarput. Sinneri paassisutissiinerput aallaavigalugu naminneq nassaarisinnaavaat.

Naliliineq

Tikeraarnitta naanerani ilinniartitsisut oqaatigaat, aamma aallarniummi eqqaaneqartutut, ukiuni kingullerni Ikerasammut tikeraartarnerput atuarfiup atuartitsinermi kulturimik sulianillu

samminnissutsimik pitsaasumik atuartut sulineranni iliniartitsisullu suleqatigiilluarneranni takussaasumik ineriartortsisimaneranut tunngaviusoq. Atuarfimmi pisariaqartinneqartut eqqorlugit ersersissinnaavavut, ilinniartitsisullu qanimat suleqatigalugit sulininngortissinnaallugit, tamannalu ilinniartitsisut ineriartortitseqataaffigisimasutut misigaat. Nunaqarfiliartarnerput, kiisalu atuartut ilinniartitsisullu qanimat peqatigalugit sulisarnerput iluatsitsilluarnermut tamatumunnga tunngaviuvoq. Ilinniartitsisut ilaata imatupajaaq oqaatigaa:

”Susoqarneranik namminneq takunnissinnaanngorlutik ulluinnarni uagutsinnik peqatiginnissinnaasunik, taannalu aallaavigalugu naleqquttumik isumaqataanermennik isumaqataannginnerminnilu oqaatiginnissinnaasunik inunnik misilittagalinnik avataaneersunik takkuttoqartarnissa pisariaqartipparput”.

Illorsuit

Ulloq 2. - 7. november 2007.

Tunuliaqutaa

2004-miilli sisamassaannik Illorsuarniippugut, pinerillu tamaasa atuarfik nutaamik aqutsisortarsimasarpooq.

Atuarfik maanna 25-nik atuartoqarpoq, taakkunannga tallimat ilaqtariit ataatsit nunaqarfimmut nuunnerat pissutigalugu atualersimallutik (ilaqtariit arfineq marlunnik meerallit). Ilinniartitsisut pingasuurput, taakkunannga ataaseq ilinniarsimasuulluni, ataaseq perorsaasutut ilinniarsimasuuvooq ataaserlu timelæreriulluni, tassa ilinniarsimanani. Taakku pingasut tamarmik ukiuni arlalinni atuarfimmisimapput ukiunili kingullerni atajuartumik tassaniissimanatik. Ilinniartitsisoq ilinniarsimasoq taanna septembarimiilli atuarfiup aqutsisuuatut sulisimavoq, aqutsisuusimasoq nunaqarfimmit aallarmalli.

Ilinniartitsisut atajuartumik sulinissaat amigaataasimavoq, tamannalu atuartut isumaannut, kiisalu suleriaatsinut atuartitsissutinullu nalinginnaasumik ilisimanninnerannut, kiisalu aamma suliatigut ineriantornerannut ilikkarniarnerannullu sunniuteqarsimavoq. Ilisimatinneqarpugut atuartuni akullerni atuartut ilaat atuarfimmi atuarnermik ingerlaneranni ilinniartitsisunik assiginngitsunik 20-nik ilinniartitsisoqarsimasut.

Atuartut pingasunut avinneqarsimapput, atuartullu akulliit angajulliillu suliatigut pisinnaasamikkut assiginngitsorujussuupput. Atuartut ilaat tarnip pissusiinut tunngatillugu misissugassatut innersuunneqarsimapput, inuttut suliatigullu avataaniilluinarmata, taamatullu aamma atuartut noorlaat ataasiakkaat misissortinnissaminnik utaqqillutik.

Suliassaq

Ilinniartitsisut suliassamut sapiissuseqarujussuanngikkaluarput, ilaatigut aqutsisuusimasumit peqqissutsini pissutigalugu aallartariaqarsimasumit qimagaasutut misigisimanertik pissutigalugu. Pineqartoq ilinniartitsisutut ilinniarsimavoq kiisalu misilittagaqarluarlunilu malinnaassuseqarluarsimalluni atuarfiup ukiup atuarfiup kingulliup ingerlanerani iluaqtigisimasaanik. Maanna aqutsisutut suliassani piinnarnagu aammali ilaatigut danskisut tuluttullu atuartitsisarnini timelærerimit ilinniarsimanngitsumit isumagineqalersoq (ilinniarsimasutut ilinniarsimasumut atuarfimmi sulisooreersumut) qimassimavai. Taamaattumik siullermik akullerni angajullernilu danskisut tuluttullu atuartitsinermut ilitsersuinissaq suliassaraarput.

Atuartitsineq ilitsersuinerlu

Niaqornaniinnitsinnit misilitakkavut aallaavigalugit atuartitsissutit pissutsini taakkunani pisariitsut ujartorpavut. Atuartitsinermut programmiliorpugut maligassiuismillu ingerlalluta, tassani ilinniartitsisut nutserisutut isiginnaartutullu peqataallutik, kiisalu atuartitsinerit atuartullu sulineri eqqartorlugit.

Tiimip ingerlanissaanut ”opskrifti”, suliassat assigiinngiarnissaannut isumassarsiartalik ikorsiullugu, kiisalu atuartitsissutit nassaarineqartut ikorsiullugit atuartut ilinniartitsisullu sulisinneqarput.

Tamatuma saniatigut skemat allanngortinnerisigut atuartut (ilinniartitsisullu) qanoq assigiinngiartumik ingerlatinneqarsinnaanerat ilitsersuutigaarput.

Ataatsimut ingerlatsinissamut piffissaliisoqarujussuarsimangilaq, ilinniartitsisut ilaat ullormi ataatsimi napparsimavvoq. Taamaattumik unikkallarnerit tamarmik ajornartorsiutinik assigiinngitsunik eqqartuinermut atorneqarput.

Naliliineq

Ilitsersuinerput malillugu tiimip ingerlanneqarnera takullugu tusaallugulu ajunngilaq – tamannalu ilinniartitsisut atuartullu naammagisimaartorujussuuaat. Taamaammat isumaqarpugut taamaaliornermikkut ingerlaqqissinnaassasut. Ilinniartitsisunit oqaatigineqarpoq ilitsersuinerput tikillaquaqusaallunilu atorsaaqisoq. Suleqatigeeqqinnissami ilinniartitsisut imminnut isumassarsitissinnaasassapput, siusinnerusukkut suleqatigereeramik imminnullu ilisarisimalluarlutik. Skemat allanngortinneqarnissaannut siunnersuutivut tamanit naammagisimaarneqartumik naammassineqarput.

Naggasiullugu ilinniartitsisunit oqaatigineqarpoq ilinniartitsisunik ilinniartitsinikkut suliatigullu ”qanoq iliornissamik takutitsisinnaasunik” – sivisuukkuutaartumik tikeraartoqartarnissaa pisariaqartittorujussuugitsik. Atuarfiup attanneqarsinnaasumik ataavartumillu ineriartortinnissaanut pingaaruteqarpoq ilinniartitsisut tikeraarttuusut atuartut ilinniartitsisullu peqatigalugit nunaqarfimmiinnerat atuarfimmiinnerallu tunuliaqtalaralugu ikiorsiisoqartarnissaa.

Nuugaatsiaq

Ullut 7. – 14. november 2007.

Tunuliaqutaa

Angalalluni ilinniartitsinermut atatillugu sisamassaannik Nuugaatsiameippugut. Atuartut maanna 16-iupput taamaattumillu ukioq manna ilinniartitsisut marluinnaallutik, siorna pingasuuusimagaluarlutik. Sulisut taakku marluk – atuarfiup aqutsisua ilinniartitsisullu aappaa ukiut pingajussaannik suleqatigiipput. Taamaattumik nukissat annikikkaluartut sulineq pitsasumik atajuartinneqarpoq. Holdikkuutaaraluni agguataarinikkut skemat minnernut annerusunullu atuupput holdillu pingasunngorlugit atuartitsisoqartarpoq. Atuarfiup meeqqanit toqqisisimanartumik tunngavagineqarnissaa pisariaqartinneqartorujussuuvoq meeqqallu "tamakkiisumik" isumagineqarput. Eqqisisimasumik eqeersarluni, oqaloqatigiilluni, atuffassilluni erinarsorlunilu ullaakkut katersuuttoqartarpoq, ullaakkorsiornissamut angajoqqaallu akiligaannik paarnanik sassaallertarnermut aaqqisorluagaasumut periarfissat taamatut atugaqartitseqataapput. Atuarfiup aqutsisuata qaratsani uummatinilu atorlugit atuarfimmi sulivoq atuartullu piumaffigineqartarput, taamaalillutik pikkorissunngornissartik suliaminnillu tamanik mianersuussinissartik paasiniassammassuk. Atuarfimmi ileqqoq malillugu nunaqarfimmiut tamarmik ukiumut arlaleriarlutik katersortinneqartarput atuarfillu inuiaqatigiinnguani ingerlatarpassuarnut illutarineqartarpoq.

Suliassaq

Nunaqarfinni atuarfeeqqat kommunimit avataaniilluunniit sulianik ilisimasalinnit ikiuinermut soqtiginninnermullu tunngatillugu arajutsineqartutut misigikkajuttarput. Ilinniartitsinermut sulianullu tunngasut ilinniartitsisunik sulianillu ilisimasalinnik avataaneersunik oqaloqatigiissutigineqarnissaat pisariaqartinneqartorujussuuvoq. Taamaattumik matumani suliassaanerovoq atuarfimmik aqutsinermi nunaqarfimmilu atuarfik kulturcenterilu pillugit atuartunut suleqatigiinnermullu iluaqutaasumik assigiinngitsunik suliniuteqarnissamut periarfissani ilinniartitsinermi atuartitsinermilu ajornartorsiutit assigiinngitsut eqqartorneqarnissaat. Maanna kommunimi atuarfinnik aqutsisut akornanni isummanik isumassarsianillu paarlaasseqatigiittarneq suleqatigiinnerlu "uninngagallarunarpoq" taamaattumillu arlalitsigut ilitsersuisoqarnissaat pisariaqartinneqarlungi. Kiisalu atuartunik atuartitsinermi nakkutilliisutut "paarlatsitullu" ilaanissarput isumaqatigiissutigineqarpoq.

Atuartitsineq ilitsersuinerlu

Tikeraarneq tamaat oqaloqatigiittooqarlunilu eqqartuisoqarpoq, tamatumunngalu peqatigitillugu ilitsersuisoqarluni. Unikkallarnerni meeqqallu atuartinneqarnerisa kingorna ingerlaavartumik eqqartuisoqartarpoq. Tikeraernermit siulianit ilinniartitsisut marluk tamaasa ilisarisimareeratsigit sammisat siusinnerusukkut suliarisavut sammissallugit ajornartorsiutiginngilarput taamaallutalu maanna qanoq ingerlasoqarnera nalileeqataaffigisinnallutigu. Ullaakkut katersuunnermut isumassarsiniutit ukiup siuliattuulli danskisut erinarsulaarpugut, atuartullu minnerit allanngortoqalaarneranik nuannaarutiginnittut "danskisut paarlattaaffigalugit".

Atuartitsinermut peqataaneq ajornartorsiutitaqanngivippoq, atuartut namminersullaqqeqimmata ammallutilu.

Atuartitsinerit ataasiakkaat malinnaaffigaavut tamatumunngalu atatillugu atuartut ataasiakkaat immikkut ajornartorsiutigineqarnerat pillugu siunnersuilluta. Atuartitsinertavia ajornartorsiutitaqanngitsumik ingerlavooq.

Kiisalu atuarniarnermik ajornartorsiutit – ilinniarnermilluunniit ajornartorsiutit allat qanoq qulaajarneqarnissaat pillugu paasisaqalaarnissaq pisariaqartinneqarpoq, taamaattumillu pineqartumiittut ilaat ataatsimoorluta sammillutigit. Taamaaliornikkut ilinniartitsisut atuartunik nallinerat ikorfartorneqarsinnaavoq.

Naliliineq

Malugaarput meeqqanut inersimasunullu piareersimalluta aggernerinnarpulluunniit iluaquataanerpaasoq. Nunaqarfinttu atuarfiit allat takoreeratsigit nunaqarfinttu akornanni sanilliussisinnaalluarpugut isumassarsilluarsinnaallutalu, taamaattorli nunaqarfinttu ilinniartitsisut sap.akunnerannut ullulluunniit 14-ikkuutaarlugit isumassarsioqatigiinniarlutik imminnut tikeraarsinnaasariaqaraluarpus!

Ilinniartitsisut marluk tamarmik tikeraarnitta naanerani oqaatigaat tikeraarnerput nuannaarutigalugu, najuunnerinnatsigullu, kiisalu ullormut eqqartuisarnerput ingerlaqqinnissaannut iluaquatasimasoq. Pingaartitatik pillugit oqaloqatigisinnasimavaatigut sutigullu arlalitsigut isumassarsillutillu ilitsersorneqarput.

Atuarfimmi atuartitsinermi meeqqallu atuartuuneranni siuariaatit takuavut. Ilinniartitsisut naliliinerat uagullu takusavut ataatsimoortikkaanni ukiut kingulliit sisamat ingerlanerini arlaleriarluta uteqqittarnerput atorneqarsinnaasunillu oqaaseqartarnerput pingaaruteqartuupput, tassami sumiiffik ilikkaratsigu taakkualu ilikkarmatigut atuarfimmiinnerpullu toqqisisimanaralugu.

Nunaqarfinni atuarfiit ineriartornerat pillugu naggasiutigalugu isumaliutit

v/Hanna A Hansen aamma Erik Torm

Aallaqqasiut

2007-imi oktober-novembarimi sisamassaannik Uummannap Kommuniani nunaqarfinnut angalanerput (angalluni ilinniartitsineq) isummanut tulliuttunut tunuliaqtaavoq. Nunaqarfimmiinnitsinni suliaq Inerisaaviup 2001-imi ukiakkut nunaqafimmi atuarfinni ilinniartitsisunut atuarfennik ineriartortitsinermik pikkorissartitsineranik aallartitarput nunaqarfennilu tamani marloriarluta pingasoriarlataluunniit orniguttarnermik malitseqartitarput kinguneqarsimasoq nammineq takullugulu, tusarlugulu paasivarput. Malunniutit pingaarnerpaaat tassaapput atuartut pissusaanni, ilinniartitsisut suleqatigiinneranni atuartitsinerullu aaqqissuunneqarnerani naammassineqarneranilu takussaasumik angusaqartoqarsimanera. Aammattaarli atuarfiit aqutsisuisa minnerunngitsumillu ilinniartitsisut namminneq oqaluttuarnerisigut tamanna upternarsineqarpoq.

Taamaattumik pikkorissartitseriaatsimik siunnersueriaatsimillu sunniuttartumik sivisuumillu atuussinnaasumik misilittagaqalerluta qularnaatsumik oqarsinnaavugut.

Tunngaviit atuarfennillu ineriartortitsineq

Tunngaviusumik misilittagaraarput nunaqarfinni atuarfiit Atuarfitsialammut sammisumik malunnaatilimmik ineriartussappata pisinnaariigaat ilisimariigaallu tunngavigalugit ilinniartitsisut namminneq naatsorsuutigisaasa tunngavagineqarnissaat. Ilinniartitsisut namminneq ineriartornissamut killeqarfii aallaavagineqassapput (Mogens Hansen, 1997).

Aammattaaq ilinniarneq atuartitsinerlu, tassungalu atatillugu avataanit periuseq pillugu pingaarnertut isummap oqalugiaatiginnginnerani ilinniartitsisut namminneq aaqqissuussaanngitsumik misilittagaat aallaavagineqassapput (Tom Tiller, 1998).

Kiisalu atuarfimmik ineriartortitsinerup pilersinneqarnissaata ataatsimut suliassaanera aallaavagineqassaaq. Atuarfiup ineriartortinnejarnissa aallartikkumallugu atuarfiup aqutsisui ilinniartitsisullu ataatsimut ilinniartinnejartariaqarput piginnaasaqarnerulersinneqartariaqarlutillu. Aqutsisup ilinniartitsisulluunniit nunaqarfimmit aallartillugu pikkorissartitsinikkut ilinniartitsinkut suliatigulluunniit piginnaasaqarnerulersinniarnissaat atuarfimmik ineriartortitsinissaq siunertaralugu atorneqarsinnaanngilaq. Tamanna inummut pineqartumut immaqa kinguneqarsinnaavoq suleqataasulli periutsimik allannguinissamut sunnerneqassatillugit immikkut piginnaaneqartariaqarpoq. Suleqatit tusarnaartarput pisarnertillu malillugu iliuinnartarlutik!

Tulliuttut tassaapput suleriaatsitsinnut tunngatillugu oqaatsit pingaarnerpaaat allaaserineri:

Nunaqarfimmi atuarfimmi allannguinissamut pisariaqartut

Atuarfimmik aqutsilluarneq

Atuarfiup aqutsisua suleqatigiinnermik pilersitsisinnaassaaq, tassani toqqissisimaneq akuerisaanerlu pingarnerpaallutik. Atuarfiup aqutsisua aamma atuarfiup nunaqarfifullu siunissaa pillugu takorluugaqassaaq ineriartortitsinermut tunngasumik atuarfiup kultureqartinnissaaq pillugu.

Ilinniartitsisut ilinniarsimasut

Atuarfimmi ilinniartitsisut amerlanerpaartaat ilinniartitsisutut ilinniarsimassapput suliatigulluunniit qaffasissumik ilinniarsimassallutik.

Timilærerit najukkami piginnaasallit najukkami inuiaqatigiinni najukkamilu atuarfiup ineriartornerani ataqtigiiissitsinermut pitsaasuusinnaapput.

Aqutsinerup sulisullu atajuarnissaat

Sivisuumik attanneqarsinnaasumik atuarfimmik ineriartortitsinermi sulisoqatigiit atajuarnissaat pisariaqarpoq. Amerlavallaartunik akulikippallaanillu taarseraattoqarpat atuarfiup ilusaata ataqtiginnerata ineriartorteqqinnejnaratalu attaniarnera ajornakusuussaaq.

Aqutsisoq ilinniartitsisullu suleqatigalugit allanngueriaatsit:

Ataatsimut oqaloqatigiinneq

Atuarfiup inissisimanerpiaa kiisalu ilinniartitsisut ineriartornissamut killeqarfiat qaninnerpaaq aallaavigalugu killiffik, anguniakkat, ilisarnaatit, pilersaarusrioneq, iliuuseqarneq naliliinerlu pillugit ataatsimut oqaloqatigiinneq.

Ineriartortitsinermut qinnikaartuliaq SMTTE-millu periuseq tunuliaqutaralugit sulivugut taakku ilinniartitsisunut oqalugiaatiginngikkaluarlugit.

Ataatsimut pikkorissarneq/ilitsersuineq

Pikkorissartitsineq ilitsersuinerlu oqaloqatigiinnerit aallaavigalugit, kiisalu atuarfiup ilinniartitsisullu pisariaqartitaat kissaataallu tunuliaqutaralugit sumiiffimmi pilersaarusrioneqarput.

Klassimik nakkutilliineq

Ilinniartitsisut namminneq kissaataat aallaavigalugu atuartitsinermik, ilinniartitsisup atuartunik, atuartunillu ajornartorsiutigineqartunik il.il. sunniivigeqatigiinnerannik nakkutilliisutut immitsinnut neqeroorutigaagut.

Immikkut ilitsersuineq

Atuarfiup aqutsisua ilinniartitsisullu pisariaqartitat ajornartorsiutillu aalajangersimasut ikiorserfigineqarnissamik ilitsersorfigineqarnissamilluunniit kissaateqarfiusut aallaavigalugit immikkut ilitsersuinissamik neqeroorfigineqarput. Aammattaq klassimik nakkutilliineq tunuliaqutaralugu immikkut ilitsersuisoqarpoq.

Atuartunik atuartitsineq

Kissaateqartoqarneratigut ass. allamiut oqaasiinik atuartunik atuartitsinermut peqataavugut, ilinniartitsisut taamaalillutik praktikertinneqapajaarlutik kingornalu ilikkarnartumik oqaloqatigineqarlutik.

Allanngoriaatsit tallimat taakku akornanni ataqtiginnermi atuartut suliatigut inuttullu ilinniarnerannut ineriartornerannullu sunniutilimmik atuarfimmik anguniagaqluni

ineriartitsinissamut ataavartumillu allannguinissamut ilinniartitsisut piareersarneqarput.

”Nutaanik” pikkorissarneq allannguinissamut naammannngilaq!

Ataatsimut pikkorissarnerup ilitsersuinerullu imarisai:

Atuarfitsialak aallaavigalugu perorsaanikkut nalerimaneq ataqtigissoq imarineqarpoq. Imarisat atuarfiup inissisimanivianut ilinniartitsisullu ineriartorfigisinnaasaannut qaninnermut ataatsimoortillugit tamatigut eqqarsaatigineqartassapput.

Takussutissiaq tulliuttoq imarisat tamarmiunerannik allaaserinninniarfuvoq. Tamarmiussutsip nunaqarfip atuarfiani sulinermi tunuliaqutaanissa pingaaruteqarpoq, tamarmiussutsilli imarisai atuarfiup ilinniartitsisullu pisariaqartitarisaat nutaanillu iliuuseqarnissamut unammillissutaasinaasut pingaartinneqarput.

Ilinniartitsisut

*ilinniartitsisut suleqatigiinnerat

*ilikkagassatut pilersaarutit atuartullu iliuusissaminnik pilersaarutaat aallaavigalugit

pilersarusiorneq

*ataatsimoorluni naliliinerit

*atuartunik maligassiuneq

*ilinniartitsisoq (nunaqarfimmieq – ilinniartitsisutut inuuneq)

Atuartut

*atuartut piginnaariigaat

*ineriartorfissaq tulleg

*meeqqat/atuartut inuunerat

*sulisut ilinniartarpuit

*atuartut anguniagaat
iliuusissatut pilersaarut
angusakka

Angajoqqaat

*meeqqat tunngaviusumik
pisariaqartitaat
nerisassat, atisat, sinik,

asaneqarneq

*Atuarfiup-angerlarsimaffiup
suleqatigiinnerat
*atuarfimmieq

Atuartitsined

*imarititat iluseritiamit siulliullugit

*eqaatsumik aaqqissuussineq

*holdikkaarineq

*atuartitsissutinik akimuineq

*Pingasoqiusaasumik pilersrusiorneq:
(nigaliusangorlugu pilersarusiorneq, CREDE)
*naliliineq

Anguniagaavoq najukkami atuarfik eqaatsumik ingerlasoq nunatsinni inuiaqtigiiinni kultureqarfiusoq siunissamullu takorluukkamini nunarsuarmut tamarmiusumut sammiffiusoq. Atuarfik tassaassaaq sorlalik sululillu!

”Atuarfik meeqqat ilisimanngisaannik kultureqarfiusoq pitsaasunik assigiimmillu atugassaqartitsilluni ilikkartitsiffiusinnaava?” (Tom Tiller, 1998). Akissut tassaavoq naamik!

Siunnersortit/iltsersuisut piginnaasaat

Meeqqat atuarfiat pillugu peqqusummik meeqqallu atuarfia pillugu nalunaarutinik ilisimasaqarluarnissaq soorunami piumasaqaataavoq.

Tunngaviatigulli siunnersortit nunaqarfinni atugassarititaasunik misiginnilluinnarsinnaanissaat pingaaruteqarpoq. Tamatumani kulturi, inuttut inuuniarneq ineriarnerlu pineqarput. Tamatuma saniatigut nunaqarfimmi atuarfiup aqtsisuanik, ilinniartitsisunik atuartunillu toqqissisimasumik oqaloqateqarsinnaaneq, kiisalu atuarfimmi sulinermi avatangiisit paasinissaat qulaanilu allaaserineqartutut ilivitsuutitsilluni sulisinnaanissaq pingaaruteqarpoq. Atuarfinni tunngaviusunut pisariaqartitsinermullu tunngatillugu misissuisinnaanissaq iliuuseqarsinnaanissamut tunngaviuvoq. Tamanna sivisunerusumik nunaqarfimmiiittarnikkut aatsaat pissarsiarineqarsinnaavoq.